

Eğitimde Etik Dışı Davranışlar ve İhlal Edilen Etik Değerler: Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Dayalı Bir İnceleme

Sait Bulut¹

Hakan Sert²

Gizem Şahin³

Özet

Bu çalışma, öğretmen adaylarının görüşleri alınarak eğitim ortamlarında ortaya çıkan etik dışı davranışları ve etik değerlerin ihlallerini ele almaktadır. Çalışma, öğretmen-öğrenci ve akademisyen-öğrenci ilişkilerinde gözlemlenen etik sorunların ve değer ihlallerinin anlaşılmasına katkıda bulunmakta ve etik kültürün korunması ve geliştirilmesi için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu doğrultuda, eğitimde etik dışı davranışlar ve ihlal edilen etik değerler çalışmaya katılan öğretmen adaylarının görüşlerine dayanarak belirlenmiştir. Bu amaçla, katılımcıların deneyimlerini derinlemesine anlamak için nitel araştırma deseni olarak fenomenoloji seçilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmış ve tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda; öğretmen-öğrenci ve akademisyen-öğrenci ilişkilerinde karşılaştıkları etik dışı davranışlar, etik dışı davranışların altında yatan bireysel eğilimler, ilişkisel dinamikler ve bağlamsal nedenler, ihlal edilen temel etik değerler, etik ihlallerinin öğretmen adayları üzerine etkileri ve öğretmen adaylarının bu etkilere verdikleri tepkiler, etik değerlerin sürdürülebilirliğine katkı sağlayan bireysel eğilimler, ilişkisel dinamikler ve bağlamsal unsurlar belirlenmiştir. Sonuçlar, etik değer ihlallerine sebep olan durumların takip edilerek önlenmesi ya da bu durumlara müdahale edilmesinde yol gösterebilir.

1 Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, saitulut@akdeniz.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6150-2528

2 Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, hsert@akdeniz.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8912-0268

3 Dr., Akdeniz Üniversitesi, gizemshin242@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9512-8570

1. Giriş

Eğitim ortamlarında öğretmen-öğrenci ilişkileri, öğrencilerin akademik başarılarını, aidiyet duygularını, psikolojik iyilik oluşlarını, psikolojik dayanıklılıklarını ve karakter gelişimlerini doğrudan etkiler (Emslander vd., 2025; Thomas vd., 2022). İlgili araştırmalar, olumlu öğretmen-öğrenci ilişkilerinin akademik başarı, motivasyon, aidiyet ve psikolojik iyi oluş gibi birçok öğrenci çıktısı üzerinde güçlü ve olumlu bir etkisi olduğunu gösterirken, olumsuz ilişkilerin düşük akademik başarı, motivasyon kaybı, okula aidiyet hissinin azalması, psikolojik iyi oluşun bozulması, olumsuz sınıf iklimi ve psikososyal gelişimin olumsuz etkilenmesi gibi sorunlara yol açtığını göstermektedir (Emslander vd., 2025). Bu bağlamda, olumlu öğretmen-öğrenci ilişkileri bireylerin gelişimi ve akademik başarısı için önemlidir ve bu ilişkilerde etik kaygılara yol açabilecek durumların araştırılması gerekmektedir (Cornelius-White vd., 2020).

Öğretmen-öğrenci ilişkilerinin yanı sıra, yükseköğretim bağlamında yürütülen bazı çalışmalar (Afzal vd., 2023; Li, 2022) akademisyen-öğrenci ilişkilerinin de öğrencilerin akademik ve psikolojik gelişiminde önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, olumlu akademisyen-öğrenci ilişkileri, öğrencilerin gelişimleri ve başarıları üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Amerstorfer ve Freiin von Münster-Kistner, 2021; Guo vd., 2022; Parnes vd., 2020). Akademik ortamlarda etik olmayan davranışlar hem öğrencilerin hem de akademisyenlerin rollerine ve uygulamalarına ilişkin algıları ile yakından ilgilidir. Akademisyenler, akademik dürüstlüğü ve etik değerleri korumada hem eğitici hem de rehber rolü oynamaktadırlar. Ancak, bu rollerin nasıl algılandığı ile gerçekte nasıl uygulandığı arasında bazen tutarsızlıklar olabilir (Gottardello ve Karabag, 2022). Ayrıca, öğrencilerin ve öğretim üyelerinin etik dışı davranışların ciddiyeti ve sıklığı konusundaki algıları arasında önemli farklılıklar vardır. Özellikle sınıf içi ilişkilerde öğretim üyelerinin kendi yaptıkları etik ihlallerin çoğu zaman farkında olmadıkları görülmektedir (Alcalde-Fradejas vd., 2024).

İlgili literatürde, öğretmenler ve akademisyenler tarafından sergilenen etik dışı davranışlar arasında kayıtsızlık, ayrımcılık, adaletsizlik, gücün kötüye kullanılması, hakaret ve profesyonellikten sapma gibi tutumlar öne çıkmaktadır (Arslan ve Dinç, 2017; Erdemir, 2023; Yıldırım vd., 2020). Bu tür davranışlar, öğrencilerde güvensizlik, değersizlik hissi ve psikolojik tükenmişlik gibi olumsuz sonuçlara yol açabilir (Krause ve Smith, 2022; Wilkinson ve Bartoli, 2021). Bu nedenle, bu tür olumsuz sonuçlar eğitim ortamlarında etik değerlerin ihlalinin doğrudan bir yansımasıdır. Etik

değerlerin zayıf olduğu veya ihlal edildiği ortamlarda etik dışı davranışların daha yaygın olduğu gözlemlenmektedir (Koç ve Fidan, 2020).

Eğitimde etik değerler, öğretim süreçlerinin adil, şeffaf, saygılı ve sorumlu bir şekilde yürütülmesini sağlayan temel dayanaklardır (Campbell, 2003; Shapira-Lishchinsky, 2011). Çeşitli çalışmalar, etik ilkelerin ve değerlerin eğitim ortamlarında nasıl tanımlandığı ve uygulandığına odaklanmakla kalmayıp, bu değerlerin ihlal edilmesinin öğrenciler ve eğitimciler üzerindeki etkilerine de odaklanmaktadır. Elde edilen sonuçlar, etik ihlallerin sadece bireysel (bireylerin etik bilinci, etik karar verme becerileri vb.) değil, aynı zamanda ilişkisel dinamikler (öğretmen-öğrenci ilişkilerindeki çatışmalar, akademisyen-öğrenci ilişkilerinde öğrencileri cezalandırma eğilimi vb.) ve bağlamsal unsurlarla (kurumun etik iklimi, etik politikaları vb.) da ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, eğitim ortamlarında etik değerlerin nasıl ihlal edildiğini ve bu ihlallerin bireyler tarafından nasıl deneyimlendiğini anlamak, eğitimde etik kültürü güçlendirmek açısından büyük önem taşımaktadır (Gottardello ve Karabag, 2022; Shapira-Lishchinsky, 2011; Wilkinson ve Bartoli, 2021).

İlgili literatürde etik ihlallerin ne oldukları ve nedenlerini çok boyutlu bir perspektiften inceleyen çalışmalar bulunmakla birlikte, bunların çoğu sınırlı bir ilişki türüne veya belirli bağlamsal düzeylerine odaklanmaktadır (Sozon vd., 2025). Bu çalışma, öğretmen-öğrenci ve akademisyen-öğrenci ilişkilerinde karşılaşılan olumsuz/etik dışı davranışları, bu davranışların ardındaki bireysel eğilimleri, ilişkisel dinamikleri ve bağlamsal nedenleri, katılımcıların deneyimlerine dayanan çok boyutlu bir perspektifle ortaya koyması açısından önemlidir. Öğretmen adaylarının mesleki etik algıları, karşılaştıkları etik olmayan davranışlar nedeniyle zayıflamaktadır ve bu durum, onların gelecekteki mesleki tutumlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Eren ve Rakıcıoğlu-Söylemez, 2021). Bu nedenle, öğretmen adayları çalışmanın hedef kitlesi olarak belirlenmiştir. Hedef kitle, dokuz farklı disiplinden öğretmen adaylarını içermekte ve öğretmen adaylarının örgün eğitim süresince karşılaştıkları tüm rolleri ele almaktadır (öğretmenlerin ve akademisyenlerin karşısında öğrenci, öğretmenlik uygulamasında öğrencilerin karşısında öğretmen ve uygulama öğretmenlerinin karşısında meslektaş olarak). Bu bağlamda, bu çalışmanın öğretmen-öğrenci ve akademisyen-öğrenci ilişkilerine kapsayıcı ve bütüncül bir şekilde odaklanması, bu çalışmayı benzer çalışmalardan ayıran önemli özelliklerdir. Ayrıca, etik değerlerin sürdürülebilirliğine katkıda bulunan faktörleri inceleyerek, bu çalışma hem teorik hem de pratik olarak eğitim ortamlarında etik kültürün gelişimine önemli katkılar sağlamayı hedeflemektedir. Böylelikle, çalışmanın etik değer ihlallerine sebep olan durumların takip edilerek önlenmesi ya

da bu durumlara müdahale edilmesinde, bu sayede bu durumlara yönelik bilincin arttırılmasında, eğitim politikaları ve uygulamalarına rehberlik edecek öneriler sunabileceği öngörülmektedir. Bu çalışmanın amacı, öğretmen-öğrenci ve akademisyen-öğrenci ilişkilerinde karşılaşılan etik dışı davranışları ve ihlal edilen etik değerleri incelemektir. Bu amaçla geliştirilen alt problemler aşağıdaki gibidir. Öğretmen-öğrenci ve akademisyen-öğrenci ilişkilerinde;

1. Karşılaşılan etik dışı davranışlar nelerdir?
2. Karşılaşılan etik dışı davranışların altında bireysel eğilimler, ilişkisel dinamikler ve bağlamsal nedenler nelerdir?
3. İhlal edilen temel etik değerler nelerdir?
4. Etik ihlallerin öğretmen adayları üzerindeki etkileri ve öğretmen adaylarının bu etkilere verdikleri tepkiler nelerdir?
5. Etik değerlerin sürdürülebilirliğine katkıda bulunan bireysel eğilimler, ilişkisel dinamikler ve bağlamsal unsurlar nelerdir?

1.1. Mesleki Etik Değerler ve Eğitim Ortamlarındaki Rollerini

Mesleki etik değerler, öğretmenlerin ve akademisyenlerin mesleki rollerini yerine getirirken uymaları beklenen dürüstlük, adalet, saygı, sorumluluk, gizlilik ve mesleki yeterlilik gibi temel davranış ilkeleridir (Campbell, 2003; Strike ve Soltis, 2015). Bu değerlerin eğitim ortamında benimsenmesi, öğrencilerin başarısını destekler ve öğrenme ortamının psikolojik güvenliğini artırır (Alhaj vd., 2024; Shapira-Lishchinsky, 2011). İlgili çalışmalar, etik eğitiminin yalnızca kurallardan ibaret olmadığını, değer temelli bir yaklaşımla bireysel ve toplumsal sorumluluk bilincini geliştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Buchanan vd., 2022; Snieder ve Zhu, 2020).

1.2. Etik İhlal Türleri ve Sonuçları

Eğitim ortamında etik ihlaller; güç ve yetkiyi kötüye kullanma, öğrencilerin haklarına saygısızlık ve sorumlulukların yerine getirilmemesi gibi farklı biçimlerde görülebilir (Cliffe ve Solvason, 2021). Bu tür ihlaller, okullarda kurum içi güveni zedeler ve etik kültürün zayıflamasına neden olur (Shapira-Lishchinsky, 2020). Kurumun değerlerinden oluşan etik kültür ile bireylerin davranışlarını belirleyen etik iklim, bu süreçte merkezi bir rol oynar (Martin ve Cullen, 2006; Schneider vd., 2013). Sağlıklı bir etik kültür ve pozitif etik iklim, etik ihlallerin önlenmesinde ve sürdürülebilir etik ortamların oluşturulmasında kritik önem taşır (Schein, 2010).

1.3. Etik İhlallere Yol Açan İlişkisel Dinamikler

İlişkisel dinamikler, bireyler arasında kurulan etkileşimlerin niteliğini belirleyen, kişiler arası güç dengeleri, iletişim biçimleri ve duygusal süreçler gibi faktörlerden oluşur (Noddings, 2002; Sanger ve Osguthorpe, 2013). Eğitim sürecinde ortaya çıkan bazı olumsuz davranışların temelinde bu dinamiklerin dengesizliği bulunmaktadır (Shapira-Lishchinsky, 2011). Bu dinamikler, sadece bireysel karakteristiklerden değil, aynı zamanda eğitim ortamında geliştirilen ilişkilerden de etkilenmektedir (Buchanan vd., 2022).

1.4. Etik İhlallere Yol Açan Bağlamsal Nedenler

Etik ihlaller yalnızca bireysel tutum ve davranışlarla açıklanamaz. Kurumsal yapı, yönetsel boşluklar, denetim eksikliği gibi bağlamsal etkenler, etik dışı davranışlara zemin hazırlayabilmektedir (Campbell, 2003; Cliffe ve Solvason, 2021). Özellikle kurumsal destek yetersizliği, eğitimcilerin mesleki etik değerlere bağlılığını zorlaştırabilir. Eğitim kurumlarının etik ihlallerle mücadelede başarılı olabilmesi için sadece bireylerin etik farkındalığının sağlanması değil, aynı zamanda örgütsel yapıların ve politikalarının etik temelli olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Decker vd., 2022; Shapira-Lishchinsky, 2020).

1.5. Etik Değerlerin Sürdürülebilirliği: Destekleyici Dinamikler ve Bağlamlar

Eğitim ortamlarında etik değerlerin sürdürülebilirliği, bireysel tutumların yanı sıra ilişkisel ve bağlamsal unsurlara bağlıdır (Buchanan vd., 2022; Campbell, 2003; Noddings, 2002). İlişkisel dinamikler; empati, adalet, güven temelli iletişim gibi etik davranışların yerleşmesini sağlarken, bağlamsal unsurlar ise kurumsal kültür, liderlik tarzı ve etik rehberlik mekanizmalarıyla bu davranışların desteklenmesini sağlar (Shapira-Lishchinsky, 2011; Starratt, 2004).

2. Yöntem

Bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşım, bireylerin belirli bir olguya ilişkin öznel deneyimlerini derinlemesine anlamayı amaçlar (Smith vd., 2009). Araştırmanın temel amacı, katılımcıların bir olguya dair kişisel yaşantılarını tanımlayarak, bu yaşantıların altında yatan anlam yapılarını ortaya çıkarmaktır (Creswell, 2013). Bu doğrultuda çalışmada, eğitim-öğretim sürecinde öğretmen/akademisyen-öğrenci ilişkilerinde ortaya çıkan olumsuz/etik dışı davranışlar ile etik ihlaller, katılımcıların deneyimleri üzerinden ele alınmış ve bu deneyimlerin anlamlandırılması hedeflenmiştir.

2.1. Katılımcılar

Türkiye’de bulunan bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim gören dokuz öğretmen adayı (yedi erkek ve iki kadın) bu çalışmaya gönüllü olarak çalışmaya katılmıştır. Çalışmaya katılan tüm katılımcılardan araştırma öncesinde sözlü bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Katılımcılar belirlenirken amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemlerinden yararlanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2018). Ölçüt olarak “Öğretmenlik Uygulaması” dersi alarak öğretmenlik deneyimine sahip olma kriteri ele alınmıştır. Maksimum çeşitlilik olarak da eğitim fakültesinde öğrencisi olan tüm bölüm ve ana bilim dalları tercih edilmiştir (İlköğretim Matematik Eğitimi Ana Bilim Dalı, İngiliz Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı, Fen Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Özel Eğitim Bölümü, Sosyal Bilgiler Ana Bilim Dalı, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı). Bu sayede, öğrenci ve öğretmen kimliğini bir arada taşıyıp her iki tarafın bakış açısıyla gözlem yapabilen, aynı kurumdaki farklı alanlara mensup öğretmen adaylarının deneyimlerinden yararlanılmıştır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Katılımcıların eğitim-öğretim sürecinde süregelen öğretmen/akademisyen-öğrenci ilişkilerinde ortaya çıkan olumsuz davranışlar ile etik ihlalleri yorumlayabilmeleri amacıyla araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Öğretmen adaylarının görüşleri görüşme sürecince ses kayıtları hâlinde kaydedilmiştir. Görüşme soruları ile olumsuz davranışlar ve nedenleri, etik değer ihlalleri ve bu ihlallerin öğretmen adayları üzerine etkileri, öğretmen adaylarının etik ihlallere verdikleri tepkiler, etik değerlerin sürdürülebilirliğine yönelik fikirler derinlemesine incelenmiştir. Eğitim bilim uzmanı dönütleri doğrultusunda 10 adet açık uçlu soru sorulmasına karar verilmiştir. Görüşmede, “Eğitim hayatınız boyunca öğretmenlerle/akademisyenlerle aranızda yaşadığınız olumsuz durum(lar) veya davranış(lar) oldu mu? Varsa anlatır mısınız?”, “Sizce bu davranışı sergileyen kişinin böyle davranmasının nedenleri neler olabilir?”, “Karşılaştığınız olumsuz davranışların size ne gibi etkileri oldu?/ Neler hissettiniz?, Böyle durumlarla karşılaştığınızda nasıl tepkiler verirsiniz?”, “Eğitim ortamında hangi davranışları etik dışı olarak değerlendiriyorsunuz? Örnek verebilir misiniz?” gibi sorular yöneltilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 15-45 dk arası sürmüştür.

2.3. Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen veriler, tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Tematik analiz, fenomenolojik yaklaşım çerçevesinde katılımcıların öznel deneyimlerinden yola çıkarak ortak temalar oluşturmayı amaçlayan, esnek ve sistematik bir analiz süreci sunmaktadır (Braun ve Clarke, 2006). Katılımcıların belirli bir olguya ilişkin yaşantılarını anlamlandırmak amacıyla gerçekleştirilen bu analizde, anlam örüntüleri belirlenmiş, temalar yoluyla deneyimlerin ortak yapısı ortaya konulmuştur. Bu yönüyle tematik analiz, fenomenolojik desenin bireysel yaşantıların anlamını derinlemesine kavrama amacına hizmet etmektedir (Smith vd., 2009). Verilerin yorumlanmasında geçerlik ve güvenilirliğinin desteklenmesi için inandırıcılık, aktarılabilirlik, güvenilirlik ve teyit edilebilirlik ölçütleri ele alınmıştır (Lincoln ve Guba, 1985). Bu çalışmada, verilerin doğrudan alıntılarla analiz sürecine dahil edilmesi sonuçların inanılabilirliğinin sağlanması konusunda önemli bir rol oynamıştır. Katılımcıların görüşlerinin benzer özelliklere sahip diğer kişilerden (olumsuz davranış ve etik ihlalleriyle karşılaşan bireylerden) alınacak görüşlerle örtüşebileceği, bu sayede sonuçların aktarılabilirliğini destekleyebileceği öngörülmektedir. Ayrıca araştırma süreci ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Elde edilen verilerin yorumlanmasında, eğitim biliminde bir uzman görüşüne başvurulması ile toplanan verilerin güvenilirliği ve teyit edilebilirliği desteklenmiştir.

3. Bulgular

3.1. Öğretmen-Öğrenci ve Akademisyen-Öğrenci İlişkilerinde Karşılaşılan Etik Dışı Davranışlar

Araştırmada, “Karşılaşılan etik olmayan davranışlar nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. İlk araştırma sorusuyla ilgili bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Karşılaşılan etik dışı davranışlar

Tema	Alt Tema	Kod	Kaynak	f	Katılımcı
İletişimsel ve duygusal farkındalık eksikliği	Duygusal duyarsızlık	Öğrenci psikolojisini önemsememe	Öğretmen, Akademisyen	7	8 farklı bölümden öğretmen adayı
		Umursamazlık	Öğretmen, Akademisyen	6	
	Zarar verici tepkiler	Aşağılama	Öğretmen, Akademisyen	7	
		Fiziksel şiddet	Öğretmen	5	
		Sınır ihlali	Öğrenciyle ilgili özel durumları paylaşma	1	

Bireysel öncelikler ve psikolojik etmenler	Öğrenciye değer dayatma	Kültürel, fıkırsel önyargı	Öğretmen, Akademisyen	7	7 farklı bölümden öğretmen adayı
	Faydacı ve çıkar temelli yaklaşım	Alacağı maaşı eğitimden üstün tutma	Öğretmen, Akademisyen	3	
	Tükenmişlik kaynaklı tutum ve davranışlar	Sinirlilik, ilgisizlik	Öğretmen	1	
Güç ve yetkiyi kötüye kullanma	Otoriter yaklaşım ve baskıcı tutumlar	Eleştiriye kapalılık	Akademisyen	3	6 farklı bölümden öğretmen adayı
		Puan düşürme, dersten bırakma tehdidi	Öğretmen, Akademisyen	4	
		Kayıрма	Öğretmen, Akademisyen	4	
	Ayrımcı ve eşitsiz tutumlar	Kitap pazarlaması yapan tanıdık kişilerden kitap aldırma	Akademisyen	1	
Pedagojik ve mesleki yetersizlik	Güncel pedagojik yaklaşımlara kapalılık	Geleneksel yaklaşımla dersi işleme	Öğretmen, Akademisyen	4	6 farklı bölümden öğretmen adayı
	Öğrenme ortamını yönetememe	Aşırı tepki / tepkisizlik	Öğretmen, Akademisyen	3	
Sorumluluk eksikliği	Rehberlikten, sorumluluktan kaçınma	Yardım etmekten kaçınma	Öğretmen, Akademisyen	5	5 farklı bölümden öğretmen adayı
		Görevi layıkıyla yerine getirmeme	Öğretmen, Akademisyen	1	
Öğrenci davranışlarıyla ilişkili mesleki zorluklar	Otoriteyi tanımama / otoriteye direnç	Öğretmeni/ akademisyeni ciddiye almama	Öğrenci	4	4 farklı bölümden öğretmen adayı
	Kurallara uymama	Sınıf içi disiplinsizlik	Öğrenci	3	

Tablo 1 öğretmen adaylarının karşılaştıkları etik dışı davranışları göstermektedir. Bulgular, farklı branşa mensup öğretmen adayı ve vurgulanan içerik bakımından en çok çeşitlilik gösteren temadan en az çeşitlilik gösteren temaya doğru sunulmuştur. Etik dışı davranışları genellikle öğretmen ve akademisyenlerin sergilediği tespit edilmiştir. Öğretmen/akademisyen profili için en çok vurgulanan tema “iletişimsel ve duygusal farkındalık eksikliği” iken en az vurgulanan tema “sorumluluk eksikliği” olmuştur. Öğrenci profili için sadece “öğrenci davranışlarıyla ilişkili mesleki zorluklar” teması altında otoriteyi tanımama/otoriteye direnç ve kurallara uymama bakımından olumsuz davranışlar tespit edilmiştir. İlgili durumlara

örnek olarak bir öğretmen adayının “Öğrencinin herkesin bilmemesi gereken bir durumu olabilir. Bunu gidip diğer öğretmenlerle veya başka bir ortamda paylaşılmaması gerekir...” ifadesi gösterilebilir.

3.2. Öğretmen-Öğrenci ve Akademisyen-Öğrenci İlişkilerinde Karşılaşılan Etik Dışı Davranışların Sebepleri

Araştırmada, “Karşılaşılan etik olmayan davranışların altında yatan kişisel eğilimler, ilişkisel dinamikler ve bağlamsal nedenler nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. İkinci araştırma sorusuyla ilgili bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Etik dışı davranışların altında yatan bireysel eğilimler, ilişkisel dinamikler ve bağlamsal nedenler

Etik dışı davranış	Tema	Kod	Kaynak
Duygusal duyarsızlık	Geçmiş olumsuz yaşantıların etkisi	Geçmişte aynı durumları yaşamış olma ihtimali	Öğretmen, Akademisyen
	Sadece bilgi aktarımına odaklanması	Bilginin araştırılarak da bulunabileceği önemli olan öğretmenin anlayışlı olması, empati kurabilmesi	Öğretmen, Akademisyen
Zarar verici tepkiler	Geçmiş olumsuz yaşantıların etkisi	Geçmişte aynı durumları yaşamış olma ihtimali	Öğretmen, Akademisyen
Sınır ihlali	Empati yoksunluğu	Öğrencinin bireysel sınırlarını önemsememe	Öğretmen
Öğrenciye değer dayatma		Farklı değerlere karşı olumsuz bakış açısı	Akademisyen
	Olumsuz bakış açısı		
Faydacı ve çıkar temelli yaklaşım		Çıkar odaklı bakış açısı	Öğretmen, Akademisyen
Tükenmişlik kaynaklı tutum ve davranışlar		İdeolojik, ekonomik yönden sisteme karşı olumsuz bakış açısı	Kurumsal, sistemsel
Otoriter yaklaşım ve baskıcı tutumlar	Otoriteyi koruma tutumu	Egolu olma	Akademisyen
		Öğrenciyi rakip olarak görme	Akademisyen
		İstediklerini yaptırma	Öğretmen, Akademisyen

Ayrımcı ve eşitsiz tutumlar	Statü odaklı bakış açısı	Sadece başarılı öğrenciyi yüceltme çabası	Öğretmen, Akademisyen
		Sadece sevdiği öğrenciyi yüceltme çabası	Akademisyen
	Yakın çevreye kazanç sağlama isteği	Karşılıklı çıkar ilişkisi ihtimali	Akademisyen
Güncel pedagojik yaklaşımlara kapalılık	Mesleğe önem vermeme	Üşengeçlik	Öğretmen, Akademisyen
		Mesleki yeterliklere uyum sağlamama	Öğretmen
Öğrenme ortamını yönetememe	Davranış bozukluğu	Tutarsız tepkiler	Öğretmen
	Mesleki yeterlilik denetiminin eksikliği	Öğretmen/akademisyen olabilir mi yeterince sorgulanmaması	Kurumsal, sistemsel
Rehberlikten, sorumluluktan kaçınma	Sadece öğrencinin sorumluluğunda olduğu algısı	Sorumluluğu öğrenciye yükleme	Öğretmen, Akademisyen
	İş disiplini eksikliği	Çay-sohbet ortamlarına eğilim	Öğretmen
	Ailenin tutumu	Ailenin öğrenciyi olumlu-olumsuz etkilemesi	Aile
Otoriteyi tanımama / otoriteye direnç	Arkadaş çevresi	Arkadaş çevresinin öğrenciyi olumlu-olumsuz etkilemesi	Arkadaş
	Bireysel disiplinsizlik	Öğrencinin kuralları önemsememesi	Öğrenci
Kurallara uymama	Arkadaşlarının yanında havalı görüldüğü algısı		
	Geri bildirim eksikliği	Öğrenciye yeterince dönüt, bilgi verilmemesi	Öğretmen, Akademisyen

Tablo 2 tespit edilen etik dışı davranışların altında yatan bireysel eğilimler, ilişki dinamikler ve bağlamsal nedenleri göstermektedir. Bu nedenlerin yorumlanmasında, anlam bütünlüğü ve derinliğinin sağlanması amacıyla Tablo 1’de ele alınan alt temalar incelenmiştir. Etik dışı davranışların nedenleri olarak; “duygusal duyarsızlık” için geçmiş olumsuz yaşantıların etkisi ve sadece bilgi aktarımına odaklanılması; “zarar verici tepkiler” için geçmiş olumsuz yaşantıların etkisi; “sınır ihlali” için empati yoksunluğu; “öğrenciye değer dayatma”, “faydacı ve çıkar temelli yaklaşım”, ve “tükenmişlik kaynaklı tutum ve davranışlar” için olumsuz bakış açısı; “otoriter yaklaşım ve baskıcı tutumlar” için otoriteyi koruma tutumu; “ayrımcı ve eşitsiz tutumlar” için statü odaklı bakış açısı ve yakın çevreye kazanç sağlama isteği ile; “güncel

pedagojik yaklaşımlara kapalılık” için mesleğe önem vermeme; “öğrenme ortamını yönetememe” için davranış bozukluğu ve mesleki yeterlilik denetiminin eksikliği; “rehberlikten, sorumluluktan kaçınma” için sadece öğrencinin sorumluluğunda olduğu algısı ve iş disiplini eksikliği; “otoriteyi tanımama/otoriteye direnç ve kurallara uymama” için ailenin tutumu, arkadaş çevresi, bireysel disiplinsizlik, arkadaşlarının yanında havalı görüldüğü algısı, geri bildirim eksikliği ortaya çıkmıştır. Etik dışı davranışları oluşturan her bireysel eğilimin (duygusal duyarsızlık, zarar verici tepkiler, sınır ihlali, vd.) altında genellikle olumsuz öğretmen-öğrenci ilişkileri, akademisyen-öğrenci ilişkileri yer aldığı tespit edilmiştir. Bunların yanı sıra öğrencinin ailesi ve arkadaşları öğrencinin olumsuz davranışlarının altında yatan diğer ilişkisel dinamik unsurlardır. Mesleki yeterlilik denetiminin eksikliğinin kurumsal (bağlamsal) bir unsur olarak öğretmenlerin/akademisyenlerin öğrenme ortamını yönetememesine neden olduğu tespit edilmiştir. İlgili durumlara örnek olarak bir öğretmen adayının *“Kendilerine yapılan yanlış tutumları şu an belki bizlere sergilemekteler...”* ifadesi gösterilebilir.

3.3. Öğretmen-Öğrenci ve Akademisyen-Öğrenci İlişkilerinde İhlal Edilen Temel Etik Değerler

Araştırmada, “İhlal edilen temel etik değerler nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Üçüncü araştırma sorusuyla ilgili bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. İhlal edilen temel etik değerler

Tema	Kod	Kaynak
Mesleki sorumluluk	Rehberlikten, sorumluluktan kaçınma Güncel pedagojik yaklaşımlara kapalılık Öğrenme ortamını yönetememe Faydacı ve çıkar temelli yaklaşım Tükenmişlik kaynaklı tutum ve davranışlar	Öğretmen, Akademisyen
İletişim etiği	Sınır ihlali Zarar verici tepkiler Duygusal duyarsızlık	
Saygı	Otoriter yaklaşım ve baskıcı tutumlar Zarar verici tepkiler Öğrenciye değer dayatma	
Mesleki yetkinlik	Güncel pedagojik yaklaşımlara kapalılık Öğrenme ortamını yönetememe	Öğrenci
Empati	Duygusal duyarsızlık	
Gizlilik	Sınır ihlali	
Adalet (eşitlik)	Ayrımcı ve eşitsiz tutumlar	
Saygı	Otoriteyi tanımama / otoriteye direnç Kurallara uymama	

Tablo 3 ihlal edilen temel etik değerleri göstermektedir. Benzer şekilde anlam bütünlüğü ve derinliğinin sağlanması amacıyla Tablo 1’de ele alınan alt temalar göz önünde bulundurulduğunda; öğretmenlerden/akademisyenlerden kaynaklı olarak “mesleki sorumluluk”, “iletişim etiği”, “saygı”, “mesleki yetkinlik”, “empati”, “gizlilik”, “adalet (eşitlik)” etik değerlerinin ihlal edildiği, öğrencilerden kaynaklı olarak ise “saygı” etik değerinin ihlal edildiği tespit edilmiştir. İlgili durumlara örnek olarak bir öğretmen adayının “*Öğrenciye duyması gereken saygıyı bırakıp orada direkt bir hiyerarşi kurup öğrenciyi aşağılamasını yanlış buluyorum...*” ifadesi gösterilebilir.

3.4. Etik İhlallerin Etkileri ve Öğretmen Adaylarının Bu Etkilere Verdikleri Tepkiler

Araştırmada, “Etik ihlallerin öğretmen adayları üzerindeki etkileri ve öğretmen adaylarının bu etkilere verdikleri tepkiler nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Dördüncü araştırma sorusuyla ilgili bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Etik ihlallerinin öğretmen adayları üzerine etkileri ve öğretmen adaylarının bu etkilere verdikleri tepkiler

Tema	Alt Tema	Kod
Etki	Duygusal yıpranma ve psikolojik tükenmişlik	Eleştirilmekten korkma
		Değersizlik hissi
		Derse katılım hevesini kırma
		Umut kırıcı
		Rahat hissedememe
		Özgüven zedeleyici
		Sıkıntısını paylaşamama
		Motivasyon düşüklüğü
		El titremesi
		Zihinsel yorgunluk
Tepki	Mesleki dayanıklılık	Öğrencilerin hissettiklerine önem verme, empati kurma zorunluluğu hissetme
		Olumsuzluklara rağmen yapıcı olma zorunluluğu hissetme

Tablo 4 etik ihlallerin öğretmen adayları üzerine etkilerini ve öğretmen adaylarının bu etkilere tepkilerini göstermektedir. Etki unsurları hakkında edinilen fikirler doğrultusunda bu unsurların kısa ve uzun vadeli olmak üzere iki farklı boyutta seyredebileceği gözlemlenmiştir. Bu sebeple etki unsurları “duygusal yıpranma ve psikolojik tükenmişlik” altında bir arada ele alınmıştır. Bu durum bir öğretmen adayının *“Artık sıkıntılarımı paylaşmakta çekiniyorum...”* ifadesiyle örnek gösterilebilir. Aynı durumların duygusal yıpranmadan psikolojik tükenmişliğe doğru dönüşüm geçirebileceği tespit edilmiştir. Bu durumlara karşı öğretmen adayları “mesleki dayanıklılık” ile tepki verilebileceği konusunda fikirlerini ortaya koymuşlardır. “Öğrencilerin hissettiklerine önem verme, empati kurma” ve “olumsuzluklara rağmen yapıcı olma” öğretmen adayları için zorunluluk hissettikleri tepki unsurları olmuştur. İlgili durumlara örnek olarak bir öğretmen adayının *“Öğrencinin ne hissettiğini ne düşündüğünü anlamak, empati yapmak gerekir...”* ifadesi gösterilebilir.

3.5. Öğretmen-Öğrenci ve Akademisyen-Öğrenci İlişkilerinde Etik Değerlerin Sürdürülebilirliğine Katkı Sağlayan Unsurlar

Araştırmada, “Etik değerlerin sürdürülebilirliğine katkı sağlayan bireysel eğilimler, ilişkisel dinamikler ve bağlamsal unsurlar nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Beşinci araştırma sorusuyla ilgili bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Etik değerlerin sürdürülebilirliğine katkı sağlayan bireysel eğilimler, ilişkisel dinamikler ve bağlamsal unsurlar

Tema	Alt Tema	Kod
Etik ihlalini önleyici bireysel eğilimler, ilişkisel dinamikler ve bağlamsal unsurlar	Olumlu rol model etkisi	Olumlu aile, öğretmen/akademisyen davranışlarının baskın olması
	Bireyin etik değerleri ve davranışları içselleştirmesi	Bireylerin etik değerleri içselleştirmesi ve olumlu davranışlar sergilemesi
	Etkili etik eğitimi	Sadece teorik değil, etik değerleri içselleştirmeyi sağlayan bir eğitim süreci
	Olumlu kurumsal kültürün etkisi	Kurumlardaki olumlu etik atmosferin bireylere örnek olması
Etik ihlaline müdahale edici bireysel eğilimler, ilişkisel dinamikler ve bağlamsal unsurlar	Mesleki dayanıklılık	Karşılaşılan etik dışı davranışlara rağmen etik değer ve davranışları savunabilme
	Destek mekanizmaları ile oluşturulan güven ortamı	Kurumlarda güvenilir rehberlik veya şikâyet mekanizmalarının varlığı
	Bireyin psikolojisini düzenleme	Etik ihlali yapan bireylerin sahip oldukları psikolojik süreçleri tespit etme ve bireye müdahale etme

Tablo 5 etik değerlerin sürdürülebilirliğine katkı sağlayan bireysel eğilimler, ilişkisel dinamikler ve bağlamsal unsurları göstermektedir. En çok vurgulananlardan en aza doğru sunulmuştur. Bu unsurlar “Olumlu rol model etkisi”, “bireyin etik değerleri ve davranışları içselleştirmesi”, “etkili etik eğitimi” ve “olumlu kurumsal kültürün etkisi” bakımından önleyici; “mesleki dayanıklılık”, “destek mekanizmaları ile oluşturulan güven ortamı” ve “bireyin psikolojisini düzenleme” bakımından müdahale edici olmak üzere iki tema altında şekillenmiştir. İlgili durumlara örnek olarak bir öğretmen adayının “*Psikolojik, rehberlik anlamında olsun bir destek verilmesi gerekiyor...*” ifadesi gösterilebilir.

4. Tartışma ve Sonuç

Öğretmen adaylarının deneyimlerine göre öğretmen-öğrenci ve akademisyen-öğrenci ilişkilerinde gözlemlenen her olumsuz davranış birer etik dışı davranıştır. Eğitim ortamlarında etik değerlerin ihlal edilmesiyle bu davranışlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, deneyimleri etik ihlalleriyle karşı karşıya kalmanın kaçınılmaz olduğunu da göstermektedir. İlgili çalışmalar da benzer durumları desteklemektedir (Gottardello ve Karabag, 2022; Koç ve Fidan, 2020; Wang vd., 2021; Yıldırım vd., 2020). Öğretmen-öğrenci

ve akademisyen-öğrenci ilişkilerinde etik dışı davranışların yaygınlaşmasında öğretmen, akademisyen, öğrenci, aile, kurum ve arkadaş çevresi sorumludur. Her bir bireyin bireysel eğilimlerinin temelinde ilişki dinamikleri ve bağlamsal unsurlar yatmaktadır (Tverskoi vd., 2023).

Mesleki dayanıklılık karşılaşılan olumsuzluklarla başa çıkma konusunda temel bir rol oynamaktadır (Baatz ve Wirzberger, 2025). Mesleki dayanıklılığın ve öğretmen dayanıklılığının geliştirilmesi öğretmen ve öğrencilerin akademik ve psikososyal gelişimini destekler (Salvo-Garrido vd., 2025). Bu dayanıklılığın geliştirilmesinde olumlu rol modellerin katkısı büyüktür (Hascher vd., 2021). Öğretmen adayları da mesleki dayanıklılık vurgusuyla olumlu rol model olma bilincine sahip olduklarını göstermişlerdir.

Etik değerleri içselleştiren bireyler, karşıya kaldıkları duygusal yıpranma ve psikolojik tükenmişlik problemlerini karşı tarafa yansıtmayabilir lakin bu bireyler zihinsel ve psikolojik süreçlerde beklenenden daha az performans gösterebilir. Ya da farkında olmadan etik dışı davranışlar sergileyebilirler. Tükenmişlik yaşayan bireyler zihinsel, psikolojik ve fiziksel sağlık bakımından olumsuz etkilenmektedir. Öğretmenler arasında tükenmişliği azaltmak için dayanıklılığı artırılması önemlidir (Agyapong vd., 2024).

Her ne kadar öğretmen, akademisyen ve öğrencilerin bağlı oldukları kurumların etik ihlallerini önlemede ve bu ihlallere karşı mücadele etmede denetleme sistemlerinin önemine vurgu yapılsa da denetleyicilerin etik ihlallerine eğilimleri dikkat edilmesi gereken bir diğer konudur. Ayrıca denetleyicilerin sınıf ortamına girip eğitim sürecini devamlı takip etmesi pratikte mümkün olmayan bir durumdur. Örneğin Gallo vd. (2023), bağımsız denetçilerin takip ettikleri kurumlarda etik ihlallerinin azaldığı, denetim son erdikten sonra bu etkinin sürdürülemediğini tespit etmişlerdir. Bu doğrultuda önemli olan etik değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Bunun için etik ihlallerini önleyici unsurların ön plana çıkarılması gerekmektedir. Bu kısımda, etik değerleri ve davranışları içselleştiren bireyler ve kurumlara büyük görevler düşmektedir. Etik değerlerin içselleştirilmesi eğitimin temel hedeflerinden biridir (Vieira ve Feldens, 2021).

Bu çalışma üzerine düşünülmesi gereken etik dışı davranışları ve ihlal edilen temel etik değerleri göstermektedir. Etik değer ihlallerine sebep olan durumların takip edilerek önlenmesi ya da bu durumlara müdahale edilmesinde bu çalışmanın sonuçlarının incelenmesi önemlidir. Öğretmen adaylarının deneyimleri doğrultusunda önerdikleri çözümler, öğretmen, akademisyen, öğrenci, kurum vd. unsurların olumlu-olumsuz etkileşimlerinden yola çıkarak etik değerlerin bireysel ve kurumsal olarak sürdürülebilirliğinin sağlanmasında dikkat edilmesi gereken durumların tespitini kolaylaştırabilir,

bu doğrultuda atılımlar gerçekleştirilebilir. Elde edilen bulgular göz önünde bulundurulduğunda, etik dışı davranışların meydana gelmesinde diğer etkenlere nazaran öğretmenlerin ve akademisyenlerin büyük payı olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, olumsuz rol model olan her öğretmen ve akademisyenin bu çalışma bağlamında düşünüldüğünde (diğer meslek grupları dahil edilmemiştir) olumsuz öğretmenler ve akademisyenlerin yetişmesine sebep olabileceğini göstermektedir. Bu doğrultuda, bireylerin etik değerleri benimsemesinde ve olumlu davranışlar geliştirmesinde olumlu öğretmenlerin ve akademisyenlerin büyük rol oynayabileceği sonucuna varılabilir. Öğretmen yetiştirme sürecinde mesleki etiğin vurgulanması önemli olup, etik eğitime yönelik yapılabilecek her türlü uygulamaların tüm paydaşların sorumluluğunda olduğu unutulmaması gereken bir konudur (Malone, 2020). Etik değerlerin korunmasına yönelik yapılacak önemli adımlar eğitim süreçlerinin bilişsel, duygusal, psikolojik ve sosyal yönlerden sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlayabilir. Bir diğer husus, etik ihlallerine uğramış bireylerin bu etik ihlallerin ne kadarından bahsettiği konusundaki belirsizlik de ayrıca üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir durumdur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun (Protokol No. 2022/210) 10.06.2022 tarihli 10 sayılı toplantısında alınan onay kararı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Kaynakça

- Afzal, A., Rafiq, S., & Kanwal, A. (2023). The influence of teacher-student relationships on students' academic achievement at university level. *Gomal University Journal of Research*, 39(1), 55-68. <https://doi.org/10.51380/gujr-39-01-06>
- Agyapong, B., da Luz Dias, R., Wei, Y., & Agyapong, V. I. O. (2024). Burnout among elementary and high school teachers in three Canadian provinces: prevalence and predictors. *Frontiers in Public Health*, 12, 1396461. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1396461>
- Alcalde-Fradejas, N., Marzo-Navarro, M., & Ramírez-Alesón, M. (2024). Faculty versus students: different perceptions of misconducts at university. *Frontiers in Psychology*, 15, 1348057. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1348057>
- Alhaj, A. A. M., Ahmed, M., & Alwadai, M. (2024). Survey of King Khalid University efl staff's perceptions of professional ethics: A broad Islamic ethical and educational perspective. *Theory and Practice in Language Studies*, 14(1), 131-138. <https://doi.org/10.17507/tpls.1401.15>
- Amerstorfer, C., & Freiin von Münster-Kistner, C. (2021). Student perceptions of academic engagement and student-teacher relationships in problem-based learning. *Frontiers in Psychology*, 12, 713057. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.713057>
- Arslan, S., & Dinç, L. (2017). Nursing students' perceptions of faculty members' ethical/unethical attitudes. *Nursing Ethics*, 24(7), 789-801. <https://doi.org/10.1177/0969733015625366>
- Baatz, J., & Wirzberger, M. (2025). Resilience as a professional competence: a new way towards healthy teachers?. *Social Psychology of Education*, 28(56), <https://doi.org/10.1007/s11218-024-10010-8>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Buchanan, R. A., Forster, D. J., Douglas, S., Nakar, S., Boon, H. J., Heath, T., ... & Tesar, M. (2022). Philosophy of education in a new key: Exploring new ways of teaching and doing ethics in education in the 21st century. *Educational Philosophy and Theory*, 54(8), 1178-1197. <https://doi.org/10.1080/00131857.2021.1880387>
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Campbell, E. (2003). *The ethical teacher*. Open University Press, McGraw-Hill Education.
- Cliffe, J., & Solvason, C. (2021). The messiness of ethics in education. *J Acad Ethics*, 20, 101-117. <https://doi.org/10.1007/s10805-021-09402-8>

- Cornelius-White, J. H. D., Harbaugh, A., & Turner, J. S. (2020). Teacher-student relationships. In S. Hupp and J. Jewell (Eds.), *The Encyclopedia of Child and Adolescent Development*. <https://doi.org/10.1002/9781119171492.wecad261>
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage.
- Decker, D. M., Wolfe, J. L., & Belcher, C. K. (2022). A 30-year systematic review of professional ethics and teacher preparation. *The Journal of Special Education*, 55(4), 201-212. <https://doi.org/10.1177/0022466921989303>
- Emslander, V., Holzberger, D., Ofstad, S. B., Fischbach, A., & Scherer, R. (2025). Teacher-student relationships and student outcomes: A systematic second-order meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 151(3), 365-397. <https://doi.org/10.1037/bul0000461>
- Erdemir, B. (2023). University students' perceptions about unethical faculty practices. *International Journal of Management Academy*, 6(1), 109-126. <https://doi.org/10.33712/mana.1247554>
- Eren, A., & Rakıcioğlu-Söylemez, A. (2021). Pre-service teachers' professional commitment, sense of efficacy, and perceptions of unethical teacher behaviours. *The Australian Educational Researcher*, 48, 337-357. <https://doi.org/10.1007/s13384-020-00396-7>
- Gallo, L. A., Lynch, K. V., & Tomy, R. E. (2023). Out of site, out of mind? The role of the government-appointed corporate monitor. *Journal of Accounting Research*, 61(5), 1633-1698. <https://doi.org/10.1111/1475-679X.12502>
- Gottardello, D., & Karabag, S. F. (2022). Ideal and actual roles of university professors in academic integrity management: a comparative study. *Studies in Higher Education*, 47(3), 526-544. <https://doi.org/10.1080/03075079.2020.1767051>
- Guo, J. P., Yang, L. Y., Zhang, J., & Gan, Y. J. (2022). Academic self-concept, perceptions of the learning environment, engagement, and learning outcomes of university students: relationships and causal ordering. *Higher Education*, 83, 809-828. <https://doi.org/10.1007/s10734-021-00705-8>
- Hascher, T., Beltman, S., & Mansfield, C. (2021). Teacher wellbeing and resilience: Towards an integrative model. *Educational Research*, 63(4), 416-439. <https://doi.org/10.1080/00131881.2021.1980416>
- Koç, M. H., & Fidan, T. (2020). The institutionalization of ethics in schools: A qualitative research on teachers. *Participatory Educational Research*, 7(2), 80-101. <https://doi.org/10.17275/per.20.21.7.2>
- Krause, A., & Smith, J. D. (2022). Peer aggression and conflictual teacher-student relationships: a meta-analysis. *School Mental Health*, 14, 306-327. <https://doi.org/10.1007/s12310-021-09483-1>

- Li, J. B. (2022). Teacher–student relationships and academic adaptation in college freshmen: Disentangling the between-person and within-person effects. *Journal of Adolescence*, 94(4), 538-553. <https://doi.org/10.1002/jad.12045>
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Malone, D. M. (2020). Ethics education in teacher preparation: A case for stakeholder responsibility. *Ethics and Education*, 15(1), 77-97. <https://doi.org/10.1080/17449642.2019.1700447>
- Martin, K. D., & Cullen, J. B. (2006). Continuities and extensions of ethical climate theory: A meta-analytic review. *Journal of Business Ethics*, 69, 175-194. <https://doi.org/10.1007/s10551-006-9084-7>
- Noddings, N. (2002). *Educating moral people: A caring alternative to character education*. Teachers College Press.
- Parnes, M. F., Suárez-Orozco, C., Osei-Twumasi, O., & Schwartz, S. E. (2020). Academic outcomes among diverse community college students: What is the role of instructor relationships?. *Community College Review*, 48(3), 277-302. <https://doi.org/10.1177/0091552120909908>
- Salvo-Garrido, S., Cisternas-Salcedo, P., & Polanco-Levicán, K. (2025). Understanding teacher resilience: Keys to well-being and performance in Chilean elementary education. *Behavioral Sciences*, 15(3), 292. <https://doi.org/10.3390/bs15030292>
- Sanger, M. N., & Osguthorpe, R. D. (2013). *The moral work of teaching and teacher education: Preparing and supporting practitioners*. Teachers College Press.
- Schein, E. H. (2010). *Organizational culture and leadership*. John Wiley & Sons.
- Schneider, B., Ehrhart, M. G., & Macey, W. H. (2013). Organizational climate and culture. *Annual Review of Psychology*, 64, 361-388. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-113011-143809>
- Shapira-Lishchinsky, O. (2011). Teachers' critical incidents: Ethical dilemmas in teaching practice. *Teaching and Teacher Education*, 27(3), 648-656. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.11.003>
- Shapira-Lishchinsky, O. (2020). A multinational study of teachers' codes of ethics: Attitudes of educational leaders. *NASSP Bulletin*, 104(1), 1-15. <https://doi.org/10.1177/0192636520907694>
- Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. Sage.
- Snieder, R., & Zhu, Q. (2020). Connecting to the heart: Teaching value-based professional ethics. *Science and Engineering Ethics*, 26, 2235-2254. <https://doi.org/10.1007/s11948-020-00216-2>

- Sozon, M., Alkharabsheh, O. H. M., Pok, W. F., Sia, B. C., & Chowdhury, M. A. (2025). Exploring three decades of key themes and trends in academic misconduct in higher education institutions: a literature review. *Journal of Applied Research in Higher Education*. <https://doi.org/10.1108/JARHE-08-2024-0440>
- Starratt, R. J. (2004). *Ethical leadership*. John Wiley & Sons.
- Strike, K., & Soltis, J. F. (2015). *The ethics of teaching*. Teachers College Press.
- Thomas, K. J., da Cunha, J. M., & Santo, J. (2022). Changes in character virtues are driven by classroom relationships: A longitudinal study of elementary school children. *School Mental Health*, 14, 266–277. <https://doi.org/10.1007/s12310-022-09511-8>
- Tverskoi, D., Guido, A., Andrighetto, G., Sánchez, A., & Gavrillets, S. (2023). Disentangling material, social, and cognitive determinants of human behavior and beliefs. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10, 236. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01745-4>
- Vieira, J. S. M., & Feldens, D. G. (2021). Pedagogical theories and the process of internalization of moral values. *Acta Scientiarum: Education*, 43, e49921.
- Wang, J., Wang, X. Q., Li, J. Y., Zhao, C. R., Liu, M. F., & Ye, B. J. (2021). Development and validation of an unethical professional behavior tendencies scale for student teachers. *Frontiers in Psychology*, 12, 770681. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.770681>
- Wilkinson, H. R., & Jones Bartoli, A. (2021). Antisocial behaviour and teacher–student relationship quality: The role of emotion-related abilities and callous–unemotional traits. *British Journal of Educational Psychology*, 91(1), 482–499. <https://doi.org/10.1111/bjep.12376>
- Yıldırım, İ., Albez, C., & Akan, D. (2020). Unethical behaviors of teachers in their relationships with the school stakeholders. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 8(1), 152–166. <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.ijels.v.8n.1p.152>